
Inhoud

Inleiding	6
Seizoenen	10
Weer	24
Natuur	26
Plaats	30
Ontwerp	32
Lopen en zitten	40
Kleur	42
Een nieuwe tuin	48
Een kleine stadstuin	54
Een cottagetuin	65
Een exotische tuin	73
Een moderne stadstuin	81
Tuinieren voor dieren	84
Kinderen	97
Potten	98
Klimplanten	108
Bloeiende struiken	114
Gazons	117
Onkruid	121
Schimmels	128
Plagen	130
Compost	140

Gereedschap	144
Aanplant	148
Opkweken	152
Snoeien	158
Voedsel	166
Je eigen groente	172
Je eigen kruiden	180
Je eigen boomfruit	186
Je eigen zachte fruit	192
Namen	200
De maanden	202
Januari	204
Februari	208
Maart	215
April	220
Mei	225
Juni	229
Juli	235
Augustus	240
September	245
Oktober	251
November	258
December	261
Register	264
Dankbetuiging	272

Inleiding

Ik begon ‘echt’ te tuinieren toen ik een jaar of zeven was, daarvoor speelde ik al wel vaak in de tuin. Maar tuinieren was niet altijd leuk. In mijn jeugd voelde het soms als het zoveelste karweitje dat gedaan moest worden. Pas daarna kon ik vrij spelen in de bossen en langs de weggetjes rond het dorpje in Hampshire, waar ik opgroeide. Dit was kalksteenland en ik realiseer me nu hoezeer de vegetatie die bij de geologische gesteldheid van die streek hoorde, mijn wereld heeft gevormd. Beukenbossen, hazelaarbosjes, velden vol wuivende groene gerstpluimen en het glasachtige vuursteen dat in het kalkgesteente ingesloten lag, vormden mijn dagelijkse decor.

Rond dezelfde tijd dat mijn ouders me oud genoeg vonden om mee te helpen in de grote tuin, werd ik naar een kostschool gestuurd. Hoewel amper 30 km verderop, was de grond daar dun, zanderig en heel zuur. Er groeiden rododendrons, heide en dennen. De heimwee die ik voelde, was evenzeer een diep verlangen naar het kalklandschap van mijn dorp als naar mijn ouders.

Tuinieren werd pas echt mijn lust en mijn leven toen ik een jaar of zeventien was. Tegen die tijd had ik – bij gebrek aan beter – de nodige praktijkkennis opgedaan: ik wist inmiddels hoe ik groente moest verbouwen, compost kon maken en alles een beetje op orde kon houden.

Op een dag vroeg in de lente was ik de grond voor een wortelbed aan het voorbereiden toen ik ineens werd vervuld door een extatisch gevoel. Ik realiseerde me dat ik precies daar was waar ik wilde zijn – en dat ik niets anders wilde dan dit moment beleven. Dat gevoel van volledigheid, dat het midden hield tussen puur geluk en mystieke extase, heeft me nooit meer helemaal verlaten. Die nacht droomde ik dat mijn handen diep in de kalkachtige leem wortel schoten. Ik stond vol energie op en wist het toen zeker: mijn leven en mijn toekomst waren geworteld in de grond.

Natuur

Volgens een gangbare, traditionele benadering is tuinieren een soort strijd die je kunt winnen of verliezen. Hierbij is een ‘goede’ tuinier iemand die zegeviert over de natuur. Deze zienswijze vindt nog steeds veel navolging, gestimuleerd door de producenten en leveranciers van gifstoffen en apparaten om zoveel mogelijk wezens in de tuin te doden. Of het nu slakken, mieren, snuitkevers, zevenblad, kweek, wespen, mollen, bladluizen, kou, meeldauw, droogte of honingzwammen zijn: de gedachte is dat de natuur eropuit is om je huiselijk geluk te verstoren. Alleen voortdurende alertheid en – uiteraard – deze kwakzalverij, aantrekkelijk verpakt en verleidelijk onder je aandacht gebracht, kan jou en je geliefde tuin nog redden van een totale ramp.

Dit is onzin op elk niveau. Jij hebt de natuur harder nodig dan zij jou nodig heeft. Het is geen gelijkwaardige relatie. Behandel haar goed en zij zal voor jou zorgen. Behandel haar slecht en iedereen verliest.

Elk levend wezen – flora en fauna – op jouw stukje land komt voor jouw rekening. Die rekening moet betaald worden. De boeken moeten in balans zijn zodat je er nooit méér uit haalt dan je erin hebt gestopt. Onthoud hierbij dat je soms meer schade kan toebrengen door ‘goed’ proberen te doen dan door niets te doen. Niet-doen is in de tuin vaak de beste actie. Kijk en wacht af. Wees terughoudend met alle dingen, zelfs met het beschermen van het milieu. De natuur kan het meestal prima af zonder jouw hulp.

Wees zuinig op het kostbare en het zeldzame. Het zijn altijd de bijzonderste, de kleinste en de fijnste soorten die het eerst gaan, eenmaal vertrokken zijn ze erg moeilijk terug te halen. De meest voorkomende, robuuste soorten overleven altijd. Dat betekent dat soorten sneller achteruitgaan dan individuen. Met andere woorden: je eindigt met meer van minder. Diversiteit, niet het aantal planten of dieren, is altijd de beste maatstaf voor ecologische gezondheid.

Koester insecten. Hen zien als ‘ongedierte’ of ‘plaagdieren’ is

belachelijk. Ze zijn de belangrijkste zichtbare dieren in je tuin. Behandel ze als zodanig. Creëer geschikte habitats, zorg voor voedsel en maak insecten nooit gedachteloos dood.

Respecteer ook schimmels. Tuiniers hebben de neiging schimmels als iets schadelijks te zien. Maar wees er niet bang voor. Alleen een piepklein percentage ervan kan schadelijk zijn. De overgrote meerderheid is essentieel voor het leven in de tuin. Een bodem zonder schimmels is onvruchtbaar. Schimmeldraden kunnen delen bereiken waar zelfs de kleinste plantenworteltjes niet kunnen komen. Schimmels vormen bovendien verbindingen met allerlei planten, van mossen tot bomen. Ze halen stoffen diep uit de grond zodat planten ervan kunnen profiteren, en de schimmels zelf voeden zich met de suikers van de planten. Paddenstoelen zijn de vruchtlichamen van schimmels die hiermee hun sporen verspreiden.

Insecten zijn de belangrijkste zichtbare dieren in je tuin. Behandel ze als zodanig

Sta open voor alles en houd niet stug vast aan gevestigde kennis of conventies. Steeds weer ontdekken we hoe weinig we eigenlijk weten. Er worden vondsten gedaan die verrassend en revolutionair zijn. Daardoor weten we nu bijvoorbeeld dat bacteriën in sommige bladeren stikstof binden en dat bomen hun voedsel van wel 15 km verderop kunnen halen. Ja, 15 ki-lo-me-ter!

Het voordeel van slordigheid

Wees slordig. Laat het gras lang, de bladeren op de grond, het hout rotten, lapjes onkruid intact, gras groeien in spleten en mos op de stenen. Dit zijn allemaal belangrijke habitats voor een gezonde tuin.

Laat altijd wat gras groeien. Niets is zo nuttig voor insecten als lang gras. Ideaal is gras van verschillende lengtes voor een uiteenlopende reeks habitats, maar een vierkante meter met lang gras kan al veel verschil maken.

Natuur

Wormen zijn een geweldige maatstaf voor de bodemstructuur en -vruchtbaarheid. Er zijn meer dan 25 soorten regenwormen in zowel Groot-Brittannië als Nederland. Allemaal spelen ze een grote rol in de grondbewerking. Hun werklust is enorm: wormen verzetten tussen de 100.000 en 200.000 kg grond per jaar op een hectare, veel meer dan een ploeg kan. Of we het nu leuk vinden of niet, de aarde beweegt letterlijk onder onze voeten.

Nog steeds is men geneigd om wezens die onze grond ‘verstoren’, zoals regenwormen, mollen en mieren, als ‘plaagdieren’ te zien die in toom gehouden of uitgeroeid moeten worden. Deze gravers spelen juist een essentiële rol bij het openmaken van de grond om er vervolgens organisch materiaal in te verwerken. Dus de volgende keer dat een mol de structuur van je gazon in de war schopt, vervloek je hem niet: wees hem juist dankbaar voor het werk dat hij voor je verzet.

De meeste zogenaamde ‘plaagdieren’ zijn een symptoom van iets en niet de kwaal zelf. Probeer niet rücksichtslos van ze af te komen, maar bedenk wat jijzelf doet waardoor ze zich welkom voelen in je tuin. Bijna altijd heb je het zelfregulerende evenwicht uit balans gebracht. Dit is – nog – geen ramp: je kunt dit evenwicht terugbrengen, maar niet door plaagdieren het leven zuur te maken.

Zorg voor bijen. Geen bijen, geen tuin, geen mensen. Je hoeft niet zelf bijen te houden om ze naar je tuin te lokken. Bijen houden van wijde, open bloemen, en liefst allerlei soorten daarvan gedurende een zo lang mogelijke periode; als het even kan van de vroege lente tot diep in de herfst. Zo zorg je dat er voldoende nectar voor ze is.

Tuinier zoals je zelf graag behandeld zou willen worden. Onze planeet is geen vaag concept voor de toekomst, maar is ons hier en nu. De aarde is jouw achtertuin. Doe dus wat juist is. Daar heeft iedereen profijt van.

Hommels zijn dol op beemdkroon *Knautia macedonica* »

Klimplanten

Een van de manieren om optimaal gebruik te maken van je beschikbare teeltruimte is door de derde dimensie te gebruiken. Dat betekent dat je ook de hoogte in gaat. Een tuin met veel hoge elementen is bovendien veel interessanter en biedt een grotere biodiversiteit dan eentje die vlak als een tapijt uitgerold ligt. Voor de middellange termijn kun je kleine bomen en klimplanten in je tuin zetten, met bonenwigwams en andere klimsteunen. Sneller effect heb je met hoge planten als riddersporen, stokrozen, toortsen en zonnebloemen.

De meeste huizen hebben minstens één muur waartegen geplant kan worden. Ook hebben tuinen vaak een muur, hekwerk of schutting rondom. Dit zijn allemaal ideale oppervlakken om klimmers tegen te leiden. Je kunt ook nog een schutting met trellis plaatsen *in* de tuin: dan heb je aan beide zijden een verticaal vlak om planten tegenaan te laten groeien. Sterker nog, veel kleine tuinen hebben meer mogelijkheden voor verticale teeltruimte dan horizontale. En hoewel veel planten bijna overal wel zullen groeien, kun je maar beter planten kiezen die het echt naar hun zin hebben in plaats van planten die het maar net overleven. Hoe kleiner je beschikbare ruimte, hoe slimmer het is om een weloverwogen keuze te maken. Heb je ruimte voor zes planten binnen een thema of kleur, dan is het niet erg als er eens eentje doodgaat. Maar heb je slechts plek voor één soort en sterven al deze planten, dan stort je hele tuinontwerp in.

.....

Kompaspunten

Het is essentieel om de kompaspunten te kennen in relatie tot je tuin – vooral voor je klimplanten. Een zuidmuur is de kant van een muur die op het zuiden gericht is terwijl de achterkant van deze muur op het

Clematis 'Étoile Violette' in volle glorie in de Jewel Garden »

Klimplanten

noorden uitkijkt. De zuidkant vangt volop zon van halverwege de ochtend tot vroeg in de avond. Dat is in Nederland en België in de winter ongeveer van 10.00 tot 16.00 uur, en in de zomer van 11.00 uur tot 20.00 uur. De koude wind uit het noorden en oosten heeft geen vat op de plekjes langs de zuidmuur. Het is er zonnig, warm en droog, ook na een flinke regenbui. De (bak)stenen waarvan de muur gemaakt is, zuigen vocht op van de grond en laten veel regen afketsen. Elke plant tegen een zuidmuur heeft dus extra vocht en mulch nodig.

Veel enigszins vorstgevoelige planten zullen hier gedijen, zoals blauwe-regen, jasmijn, sommige rozen, de meeste vruchten, Amerikaanse sering (*Ceanothus*), prachtrank (*Eccremocarpus*), bruidsbloem (*Stephanotis*) en Toscaanse jasmijn (*Trachelospermum*). De meeste clematissen (met uitzondering van de zeer vroeg bloeiende *Clematis balearica* en de altijdgroene *C. armandii*) en kamperfoelies, en sommige rozen, vinden het er te warm en te droog.

Een noordmuur zal het grootste deel van de tijd in de schaduw liggen, vooral overdag. Maar dat is op zichzelf geen probleem, hoewel de keuze aan schaduwplanten wel beperkter is. Ze hebben allemaal witte of vrij bleke bloemen, om een logische reden: dit maakt ze zichtbaarder voor bestuivende insecten.

Clematis 'Moonlight' verbleekt in de volle zon tot praktisch mat wit, terwijl hij in de schaduw een sterke witte gloed behoudt. Ik heb een *C. montana* die perfect gelukkig is tegen een noordmuur. De bloemen van de populaire *C.* 'Nelly Moser' behouden hun kleur veel beter zonder het felle licht van de zon, hoewel een oostmuur misschien nog beter is, als je de keuze hebt. Een van mijn favoriete voorjaarsbloeiende clematissen, *C. macropetala*, voelt zich ook thuis in de luwte van een noordmuur. Probeer de witbloeiende *C.m.* 'Snowbird'. De prachtige klimroos 'Madame Alfred Carrière' doet het goed bij een noordmuur, evenals de wijnrode 'Souvenir du Docteur Jamain' en de altijdgroene rambler 'Albéric Barbier', die massa's kleine ivoren bloemen krijgt.

Ook klimop groeit in de diepste schaduw, evenals de altijdgroene klimhortensia *Hydrangea petiolaris*. Het duurt even voor deze laatste

« *Clematis* 'Polish Spirit' aan een wigwam binden

zaag te gebruiken. Zet de plant met kluit en al op een werktafel en zaag hem in parten. Composteer stukken hart die echt verhout zijn. Geef de nieuwe, uitgeplante delen meteen een flinke slok water en een dikke mulch van goede tuincompost.

Pelargoniums stekken

Aangezien pelargoniums nieuwe scheuten krijgen in de lente, is het een goed idee om ze in vorm te knippen en dit als stekmateriaal te gebruiken om nieuwe planten op te kweken. Verwijder de laagste blaadjes van de stekken en snijd de stekken met een scherp mes schuin bij. Zet maximaal vier stekken in een pot zeer zanderige potgrond (of potgrond met veel perliet). Sommige, zoals de Angel-pelargoniums, slaan heel makkelijk aan. Wel kunnen ze weggroten als ze te vochtig staan; dek deze stekken niet af met plasticfolie of een deksel, maar geef ze water en zet ze op een warme plek (liefst op een verwarmingsmatje). Houd de stekken droog en de potgrond vochtig. Ze zijn aangeslagen als je nieuwe scheuten ziet verschijnen.

Afharden

Afharden is essentieel voor elke plant die onder glas opgekweekt is, of dat nu in een kas of koude bak of op een vensterbank was. Dit is vooral belangrijk in de lente, als de weersomstandigheden enorm kunnen schommelen.

Idealiter is het afharden een proces van enkele weken, waarbij je de planten heel geleidelijk en gecontroleerd steeds langer blootstelt aan minder gunstige omstandigheden. Dus een verwarmde kas kan worden gevolgd door een koude bak die 's nachts wel gesloten kan worden en daarna zet je de plant, na ongeveer een week, buiten op een plekje waar hij beschermd is tegen koude wind of felle zon. Hierdoor kan de plant acclimatiseren en zich aanpassen aan weersveranderingen en temperatuurswisselingen voordat je hem op zijn eindbestemming zet. Als gevolg daarvan zal hij veel sneller en gezonder groeien dan wanneer hij zo vanuit zijn warme wiegje in de wrede buitenwereld terechtkomt.

Mei

Een mooie tuin in mei is het allerbeste wat het leven te bieden heeft. Het is als met verliefdheid. Alle lyrische poëzie, mystieke expressie en sublieme muziek lijken uitdrukking te geven aan wat elk blad elke lente zo achteloos doet, net zo achteloos als wanneer het in de herfst valt. Mei is een beetje als Kerstmis. Elke dag voelt als een feestje. Alle rituelen en tekens zijn bekend en voorspelbaar en toch weet mei me altijd weer te boeien en enthousiast te maken. Wilde hyacinten, appelbloesem, fluitenkruid, irissen, vroege botanische rozen, akeleien, sieruien en oosterse klapprozen worden allemaal begroet als lang verloren gewaande vrienden terwijl ze tegelijk voelen als gloednieuwe ontdekkingen.

Toch zijn het allerbeste van mei niet de bloemen, maar het verbazingwekkende groenpalet dat zich in de loop van de maand verder ontplooft. Het is alsof je naar een prachtige zonsondergang kijkt. De tinten kunnen niet vastgepakt en bewaard worden, dus is het enige wat je kunt doen jezelf erin onderdompelen en genieten van elke intense, verdwijnende, seconde.

Het kan koud zijn – het komt zelden voor dat mei helemaal geen vorst kent en ook heb ik weleens sneeuw meegemaakt. Het is ook vaak nat, en soms juist kurkdroog, en een grijze hemel is min of meer gegarandeerd. Maar het doet er niet toe. De meipracht overwint elk weertype met een niet te beteugelen energie en vult de tuin met een constant vogellied.

Vaste planten ondersteunen

Hét cliché omtrent het ondersteunen van planten is dat je het moet doen voordat de plant het nodig heeft. De gedachte daarachter is tweeledig. Om te beginnen: als je de steunen neerzet terwijl de planten nog vrij klein zijn, zullen ze gauw genoeg door de nieuwgroei aan het oog onttrokken worden en daardoor zullen je borders er niet zo stijfjes en ingesnoerd uitzien als wanneer je ermee wacht. De tweede reden is dat

elke plant die een keer geknakt of omgevallen is, er nooit meer hetzelfde uit zal zien, hoe goed je hem daarna ook ondersteunt. Omwille van een natuurlijke look en als een effectieve steun bewaar ik al mijn rijshout (vertakt snoeihout; hazelaar is ideaal). Dat is gratis, biologisch afbreekbaar, makkelijk om in de grond te steken, sterk en toch zacht genoeg om nieuwgroei stevig te ondersteunen zonder het te beschadigen of zijn losse, natuurlijke vorm in een korset te dwingen.

Alles begint snel te groeien in mei – ook onkruid. Het enige goede antwoord daarop is dat je het steeds zoveel mogelijk weghaalt, zodat het nooit een enorme klus wordt. Sommige planten – zoals uien en knoflook – zijn heel gevoelig voor concurrentie, dus hier is regelmatig schoffelen het devies om te voorkomen dat onkruid ze van vocht en voedingsstoffen kan beroven. Regelmatig schoffelen is bij onkruid dat nog heel klein is sowieso de beste manier. Met een scherpe schoffel in droge grond is dit een heel licht werkje, waarbij je de onkruidwortels net onder het grondoppervlak doorsnijdt. Schoffel je altijd in de ochtend op een droge dag, dan zal het onkruid in de zon uitdrogen en afsterven, terwijl je met schoffelen op een vochtige dag of in de avond het risico loopt dat het blijft leven en weer aangroeit.

Het enige goede antwoord op onkruid is dat je het steeds zoveel mogelijk weghaalt, zodat het nooit een enorme klus wordt

Halverwege mei kun je de vorstgevoelige planten buiten zetten die de afgelopen pakweg zeven maanden vorstbescherming nodig hadden. In mijn geval betekent dit mijn bananenplanten, canna's, dahlia's, boomdahlia's, sinaasappelen en citroenen, Afrikaanse lelies, salvia's, cosmea, pelargoniums, aenioniums, citroenverbena's, Franse dragon en verschillende lavendel- en fuchsiasoorten. Maandenlang zijn ze weggestopt geweest in elk hoekje en gaatje binnenshuis en ze smachten om naar buiten te gaan, de zon in. Wel is het belangrijk dat je ze laat afharden door ze geleidelijk enkele graden koeler te zetten. Zorg ook

